

Мороз Н. С.,кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0008-1628-8447

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ПРАВОВІДНОШЕНЬ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Анотація. У статті розглянуто адміністративно-правовий статус учасників правовідношень у сфері обігу вогнепальної зброї. Зазначено, що теоретико-прикладні аспекти вдосконалення державного регулювання та забезпечення адміністративно-правового режиму обігу вогнепальної зброї, які поєднують питання ліцензійно-дозвільної, контрольної-наглядової та профілактичної діяльності, досліджуються у зв'язку з соціальним характером зброї як об'єкта підвищеної небезпеки. Об'єктом статті є суспільні відносини, що складаються у сфері діяльності виконавчої влади щодо забезпечення дотримання фізичними особами правил обігу вогнепальної зброї. Предметом виступають норми права, що регулюють зазначену діяльність. Дослідження ґрунтується на застосуванні сукупності формально-логічного, формально-юридичного, структурно-функціонального, порівняльно-правового методів наукового пізнання соціально-правових явищ. Обґрунтовано недостатню визначеність обсягу адміністративних правовідносин, які послідовно виникають у процесі володіння фізичними особами вогнепальною зброєю та охоплюються поняттям «обіг вогнепальної зброї». Вказано, що заклади освіти, які реалізують на договірній основі освітню програму підготовки громадян з метою вивчення правил безпечного поводження зі зброєю, виконують у цих правовідносинах навчальну та контрольну функції, що не виключає зацікавленість у результатах державного контролю. Для недопущення конфлікту приватного та публічного інтересів доцільно відмовитися від аутсорсингу державного контролю. Запропоновано віднести до виняткової компетенції державного органу виконавчої влади, уповноваженого у сфері обігу зброї, здійснення перевірок знань громадянами, які претендують на отримання права на придбання вогнепальної зброї, правил безпечного поводження зі зброєю, а також наявності відповідних умінь та навичок, зберігши закладами освіти виконання функції навчання. Зазначено, що теоретична основа контрольної-наглядової діяльності зумовлює внутрішньогалузевий взаємозв'язок правових норм законодавства про обіг зброї та законодавства про державний контроль (нагляд).

Ключові слова: аутсорсинг, дозвіл, заклад охорони здоров'я, заклад освіти, органи виконавчої влади, фізичні особи.

Moroz N. S. Administrative and legal status of participants in legal relations in the sphere of firearms circulation

Abstract. The article considers the administrative and legal status of participants in legal relations in the sphere of firearms circulation. It is noted that the theoretical and applied aspects of improving state regulation and ensuring the administrative and legal regime of firearms circulation, combining issues of licensing and permitting, control and supervision and preventive activities of the study in connection with the social nature of weapons as an object of increased danger. The object of the article is social relations that develop in the sphere of executive power activities to ensure compliance by individuals with the rules for the circulation of firearms. The subject is the norms of law that regulate the specified activity. The study is based on the application of a set of formal-logical, formal-legal, structural-functional, comparative-legal methods of scientific knowledge of social and legal phenomena. The insufficient certainty of the scope of administrative legal relations that consistently arise in the process of possession of firearms by individuals and are covered by the concept of «firearms turnover» is substantiated. It is indicated that educational institutions that implement an educational program for training citizens on a contractual basis in order to study the rules of safe handling of weapons

perform educational and control functions in these legal relations, which does not exclude interest in the results of state control. In order to prevent a conflict of private and public interests, it is advisable to refuse outsourcing state control. It is proposed to attribute to the exclusive competence of the state executive body authorized in the field of weapons turnover the testing of knowledge of citizens who apply for the right to acquire firearms, the rules of safe handling of weapons, as well as the availability of relevant skills and abilities, while retaining the performance of the training function for educational institutions. This is due to the fact that the theoretical basis of control and supervision activities determines the intra-sectoral relationship of legal norms of the legislation on arms turnover and legislation on state control (supervision).

Key words: *outsourcing, permit, healthcare institution, educational institution, executive authorities, individuals.*

Постановка проблеми. Суб'єктивне право на володіння вогнепальною зброєю є різновидом юридичної можливості фізичної особи. З урахуванням соціальної природи вогнепальної зброї, воно має адміністративний порядок, здійснюється під контролем та з дозволу держави. Фізична особа виступає як суб'єкт адміністративного права, будучи потенційним учасником адміністративних правовідносин у сфері державного управління. Одним із сегментів діяльності публічної влади, що істотно впливає на стан правопорядку та публічної безпеки, є державне регулювання обігу предметів і виробів, невід'ємним атрибутом властивостей яких є потенційна загроза – здатність завдати шкоди інтересам, що охороняються законом. До таких предметів і виробів належить вогнепальна зброя, яка перебуває на державному обліку та придбана в установленому порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук оптимальної моделі обігу зброї розкрито в публікаціях: К. Бугайчука, М. Войцеховського, В. Галуцька, О. Дрозда, В. Дулгера, С. Дудкевича, О. Кваші, В. Курила, А. Корнійця, В. Літошко, О. Тильчик, В. Тильчика, П. Фріса, Н. Ченшової та інших вчених. В умовах воєнного стану дослідження даної тематики набуває актуальності.

Мета дослідження охоплює наукові розвідки адміністративно-правового статусу учасників правовідношень у сфері обігу вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з різноманіттям адміністративних правовідносин, що виникають при реалізації фізичними особами права на володіння вогнепальною зброєю, враховуючи велику кількість осіб, залучених до цих правовідносин, специфіка адміністративно-правового статусу суб'єктів може бути розкрита на основі аналізу обсягу

кожного структурного елемента, що становить його зміст, з урахуванням таких загальних категорій, як інтерес, мета та завдання, функція.

До індивідуальних учасників адміністративних правовідносин належать громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства [1, с. 102]. До корпоративних учасників належать публічно-правові та приватно-правові суб'єкти. Перша група суб'єктів є владними, а друга група – невладними. У зв'язку з цим підлягають розгляду адміністративно-правові статуси конкретних учасників правовідносин, що складаються щодо дотримання фізичними особами правил обігу вогнепальної зброї та реалізації індивідуальними суб'єктами у сфері обігу зброї адміністративних прав.

Учасників аналізованих адміністративних правовідносин можна поділити на категорії: невладні учасники; індивідуальні суб'єкти; громадяни; іноземні громадяни, особи без громадянства; корпоративні суб'єкти; приватно-правові суб'єкти; юридичні особи; владні суб'єкти; публічно-правові суб'єкти; органи виконавчої влади; спеціально створені державою юридичні особи; фізичні особи-підприємці.

Невладними індивідуальними суб'єктами адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї є носії права – фізичні особи, які входять в адміністративні правовідносини з різних причин. Серед причин особливе місце займає інтерес.

У сфері обігу зброї фізична особа, крім реалізації права на самооборону, може бути залучена до позитивних адміністративних правовідносин за наявності юридичного факту, з яким пов'язано виникнення відповідних адміністративних прав і обов'язків.

Опис адміністративно-правового статусу

фізичних осіб як невіддільних індивідуальних учасників адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї необхідно розпочати з констатації факту, що адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність є важливим елементом адміністративно-правового статусу особи, що визначає її правове становище у відносинах з органами виконавчої влади.

Найбільш значущою характеристикою адміністративної правоздатності фізичної особи у сфері обігу є громадянство. Громадянством визначається набір прав фізичної особи у сфері обігу зброї. Обсяг правоздатності іноземних громадян у сфері обігу зброї обмежений. Реалізація права іноземного громадянина на придбання вогнепальної зброї, призначеної для цілей полювання або заняття спортом, передбачає накладення додаткових обов'язків.

Адміністративна правоздатність громадян у сфері обігу зброї характеризується значним переліком прав щодо придбання, відчуження, зберігання, носіння, транспортування, використання, ввезення на територію України та її вивезення з території України.

Адміністративно-правові режими обігу окремих видів вогнепальної зброї встановлюють спеціальні вимоги до адміністративної правоздатності громадян, коли зброю має право набувати спеціальний суб'єкт, формулюючи спеціальний адміністративно-правовий статус відокремлених груп.

Адміністративно-правовий статус громадян у сфері обігу зброї характеризується не лише обсягом адміністративної правоздатності, а й обсягом адміністративної дієздатності, що пов'язаний з віком суб'єкта.

Громадяни, які досягли віку двадцяти одного року, мають право на придбання вогнепальної гладкоствольної довгоствольної зброї для використання з метою самооборони, для занять спортом і з метою полювання [2].

До невіддільних корпоративних суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї належать юридичні особи, чие правове становище в адміністративних правовідносинах у сфері обігу зброї, як і правове становище індивідуальних невіддільних суб'єктів, може

бути описане з погляду категорії «інтерес» з урахуванням забезпечувального характеру діяльності.

Інтерес, реалізований даною категорією суб'єктів в адміністративних правовідносинах щодо вогнепальної зброї, має приватний характер, пов'язаний з отриманням прибутку. Діяльність зазначених суб'єктів у сфері обігу зброї зводиться до здійснення на відплатній, договірній основі специфічних робіт та надання послуг фізичним особам у сфері обігу зброї, для чого таким суб'єктам надано певний набір правових можливостей.

Характер діяльності невіддільних корпоративних учасників адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї передбачає реалізацію публічних функцій правозастосовного чи контрольного характеру. Забезпечувальна спрямованість діяльності характеризується сприянням реалізації окремих прав власників вогнепальної зброї, які не можуть бути реалізовані самостійно. Йдеться про групу адміністративних правовідносин, пов'язаних із виробництвом і ремонтом вогнепальної зброї, перевезенням, використанням, зберіганням вогнепальної зброї, що належить фізичним особам. Суб'єктами даних послуг можуть бути спеціально уповноважені юридичні особи, які отримали ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності.

Укладання цивільно-правового договору є юридичним фактом, відповідно до якого сторони правовідносин набувають взаємних прав та обов'язків.

Невіддільний характер учасників адміністративних правовідносин, що складаються з приводу ремонту, перевезення, використання чи зберігання вогнепальної зброї, дозволяє говорити про їх рівне правове становище, про взаємні права та обов'язки, джерелом яких є норми адміністративного права.

До владних учасників адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї відносяться публічно-правові та приватно-правові суб'єкти. Перші реалізують у правовідносинах виключно публічний інтерес, другі поєднують реалізацію публічного інтересу з приватним. До владних публічно-правових суб'єктів у сфері обігу зброї відносяться органи виконавчої влади, державні юридичні

особи, які реалізують надання публічних послуг, у даний час з використанням інформаційних платформ [3, с. 354].

До інших владних публічно-правових суб'єктів, які здійснюють окремі функції нормативно-правового регулювання та правозастосування у сфері обігу зброї, належить ряд центральних органів виконавчої влади. Адміністративно-правовий статус владних публічно-правових суб'єктів ґрунтується на поділі компетенцій, обов'язковому характері прийнятих рішень, наявності власної адміністративної юрисдикції. Тут наголошуємо на адміністративно-правовому статусі Міністерства внутрішніх справ України (МВС України) та його складової частини – Національної поліції.

Важливо наголосити на тому, що положення Закону України «Про Національну поліцію» вказують на необхідність визначення порядку участі поліції у заходах з контролю за забезпеченням умов зберігання вогнепальної зброї [4].

У питаннях здійснення державного контролю поліцією за носінням вогнепальної зброї, її транспортуванням та використанням поліція керується положеннями Інструкції, викладеної в Наказі МВС України № 622 від 1998 року [2].

Контрольна функція поліції у сфері обігу зброї підкріплена адміністративною юрисдикцією у цих правовідносинах згідно з положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення [5]. До повноважень МВС України у сфері нормативно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї належить встановлення криміналістичних вимог до технічних характеристик зброї та патронів до неї на території України, а також низка інших правозастосовних і контрольно-наглядових функцій, що збігається з відповідними функціями поліції в країнах Європейського Союзу [6, с. 388].

До інших владних публічно-правових суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї, які мають повноваження нормотворчого, виконавчо-розпорядчого, контрольно-наглядового та охоронно-юрисдикційного характеру, можна віднести Державну митну службу України, Міністерства

культури, молоді та спорту, охорони здоров'я, освіти і науки України.

Адміністративно-правовий статус юридичних осіб (не створюваних державою) та фізичних осіб-підприємців як владних приватно-правових суб'єктів у сфері обігу зброї заснований на реалізації приватного інтересу, де він перетинається з публічним інтересом.

Реалізація публічного інтересу пов'язана з виконанням контрольної функції та реальним набором владних повноважень, тоді як приватний інтерес у цих правовідносинах пов'язаний з отриманням прибутку від діяльності.

З метою підвищення ефективності державного контролю (нагляду) формується державно-приватне партнерство як адміністративно-правова форма реалізації виконавчої влади. Прикладом втілення державно-приватного партнерства може бути реалізація адміністративно-правового статусу юридичних осіб, які виконують контрольну функцію щодо дотримання фізичними особами правил використання вогнепальної зброї та її носіння на певних територіях з метою полювання [7].

Внаслідок особливої соціальної природи вогнепальної зброї та віднесення її до джерела підвищеної небезпеки, вимога до стану фізичного та психічного здоров'я громадянина, який є власником вогнепальної зброї або реалізує право на володіння вогнепальною зброєю вперше, є одним із ключових критеріїв при здійсненні державного контролю. Встановлення переліку захворювань, за яких протипоказано володіння зброєю, належить до компетенції Міністерства охорони здоров'я України. Порядок видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи затверджено Наказом МОЗ України від 20.10.1999 р. № 252 [8].

Оцінка стану здоров'я громадянина під час здійснення державного контролю у сфері обігу зброї здійснюється шляхом проведення медичного огляду. Оскільки медичний огляд на наявність медичних протипоказань до володіння зброєю здійснюється за рахунок власних коштів громадянина, юридичним фактом для реалізації зазначеної адміністративної процедури є акт вияву волі гро-

мадянина у вигляді звернення до медичної організації.

Медичний огляд на наявність протипоказань до володіння зброєю як предмет договору є різновидом платної медичної послуги, що реалізується згідно з Переліком платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах.

За результатами медичного огляду громадянина закладом охорони здоров'я виноситься медичний висновок. Медичний огляд громадян у сфері обігу зброї має подвійну юридичну природу. З одного боку, це вид державного контролю – адміністративна процедура, заснована на сукупності медичних методів огляду, обстеження та досліджень, за результатами якої виноситься медичний висновок – адміністративний акт, що містить рішення, яке тягне для громадянина у сфері обігу зброї конкретні правові наслідки. З іншого боку, медичний огляд є предметом цивільно-правового договору та є платною медичною послугою. В умовах воєнного стану – безоплатно.

Вимога до стану здоров'я громадянина при реалізації права на володіння вогнепальною зброєю доповнюється вимогою до рівня знань правил безпечного поводження зі зброєю, умінь і навичок безпечного користування зброєю. Необхідність проходження громадянами, які вперше претендують на отримання спеціального права на придбання вогнепальної зброї, навчання правилам безпечного поводження зі зброєю, формування умінь і навичок безпечного поводження зі зброєю, запроваджена Інструкцією МВС України [2].

Як суб'єкти забезпечення права громадян на володіння вогнепальною зброєю запроваджено юридичних осіб, які здійснюють підготовку осіб з безпечного поводження зі зброєю, перевірку стану такої підготовленості (далі – заклади освіти). Згідно з чинним законодавством, заклади освіти не є комерційними організаціями, однак мають право здійснювати освітню діяльність за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб, а дохід від такої діяльності використовувати відповідно до статутних цілей. У правовідносини

з закладами освіти вступають громадяни, які вперше претендують на отримання дозволу на придбання вогнепальної зброї. Ці правовідносини пов'язані з необхідністю отримання громадянином базових знань, умінь і навичок у сфері обігу зброї.

Базові знання у сфері обігу зброї набуваються громадянином, який вперше реалізує право на володіння вогнепальною зброєю, шляхом навчання в закладі освіти та освоєння спеціальної освітньої програми, що підтверджується свідоцтвом про проходження навчання.

Вимоги до змісту програм підготовки осіб з метою вивчення правил безпечного поводження зі зброєю та набуття навичок безпечного поводження зі зброєю затверджуються МВС України.

Рішення про наявність (відсутність) знань правил, умінь і навичок безпечного поводження зі зброєю щодо громадянина приймається комісією закладу освіти у вигляді акта, який має адміністративний характер і схожу правову природу з медичним висновком закладу охорони здоров'я.

Зазначений акт підписується членами комісії закладу освіти, скріплюється печаткою, супроводжується фотографією власника, вручається громадянину та є обов'язковим для надання під час наступних перевірок. У той час як свідоцтво про навчання, що видається громадянину за результатами первинного навчання, є документом про освіту та кваліфікацію в тому сенсі, який цьому документу надається положеннями Закону України «Про освіту» [9].

Адміністративний характер акта, що виноситься за результатами перевірки знань правил і наявності навичок безпечного поводження зі зброєю, підтверджується обставиною, що громадянин має право оскаржити прийняте комісією закладу освіти рішення. Порядок оскарження, перелік посадових осіб, які мають право розгляду скарг і винесення рішень, на сьогодні відсутні, у зв'язку з чим громадянин має право звернутися за судовим захистом на підставі загальних правових норм. Оскільки предметом оскарження буде окремий акт, прийнятий у сфері державного управління, що стосується адміністративних

прав громадянина, то оскарження має здійснюватися відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України [10].

Адміністративно-правовий статус закладу освіти у сфері обігу зброї ґрунтується на державно-приватному партнерстві та передбачає аутсорсинг повноважень контрольного характеру на користь інших суб'єктів. Законодавство не містить заборони передачі окремих публічних функцій недержавним організаціям. Заклади освіти, які здійснюють діяльність у сфері обігу зброї, поєднують приватний інтерес і реалізацію навчальної функції з публічним інтересом та реалізацією контрольної функції.

Держава, надаючи громадянину спеціальне право на володіння вогнепальною зброєю, має нести всю повноту відповідальності за ухвалені рішення. Навчальна функція реалізується закладами освіти як первинна підготовка громадян, які претендують на отримання права володіння зброєю, а функція державного контролю, пов'язана з оцінкою знань громадянина правил безпечного поводження зі зброєю, наявності умінь і навичок безпечного поводження зі зброєю, має здійснюватися уповноваженим органом виконавчої влади у сфері обігу зброї в єдиній процедурі державної атестації.

Такий підхід дозволить підвищити ефективність діяльності закладів освіти при реалізації освітньої програми та якості підготовки громадян, оскільки одночасно з перевіркою знань, умінь та навичок атестованої особи державою реалізується оціночний контроль ефективності діяльності закладу освіти, які є відповідальними за результати первинної підготовки.

Висновки. Розглянувши адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері обігу зброї, необхідно зазначити, що специфіка адміністративно-правового статусу закладів охорони здоров'я та закладів освіти у правовідносинах, що складаються при реалізації громадянами прав на володіння вогнепальною зброєю, характеризується протиріччям, яке полягає у виконанні подвійної соціальної функції при одночасній реалізації закладами охорони здоров'я та закладами освіти приватного та публічного інтересу. Такий дуалізм недоцільний, знижує ефективність державного контролю та сприяє корупційним проявам. Існує необхідність ревізії контрольних-дозвільних процедур у сфері обігу зброї при реалізації особою спеціального права на виготовлення, придбання, зберігання, перевезення та використання вогнепальної зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Остапенко О. І. Ковалів М. В., Гулак Л. С. та ін. Адміністративне право України (загальна частина) : навч посіб Видання 2-е, доповнене. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.
2. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>
3. Єсімов С. С. Цифрові платформи у контексті надання публічних послуг. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 352-357. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.56>
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Єсімов С.С. Зарубіжний досвід цифровізації державних послуг. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 386-390. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.68>
7. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
8. Про затвердження Порядку видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи: Наказ МОЗ України від 20.10.1999 р. № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0768-99#Text>

9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

Дата першого надходження статті до видання: 26.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026